

สะพานในเมืองนครศรีธรรมราช

ร้อยเรื่องเมืองนคร

พศ. นิตราชัย สุกระกาญจน์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สะพานรามเมศวร์

สะพานรามเมศวร์สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ (ร.ศ.๑๑๖) เพื่อข้ามคลองท่าวัง(คลองท่าซึก) บริเวณตำบลท่าวัง เมื่อแรกสร้างเป็นสะพานไม้มีชื่อว่า “สะพานท่าวังวรสินธุ์” ใช้มากระยะหนึ่งก็เริ่มชำรุด ครั้น พ.ศ. ๒๔๕๘ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ขณะทรงเป็นอุปราชปักข์ได้และประทับอยู่ที่วังโพธิ์ขยายรด (โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราชปัจจุบัน) ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้รื้อถอนสะพานเดิมออก แล้วสร้างใหม่เป็นสะพานคอนกรีต สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “สะพานลพบุรีราเมศวร์”

ต่อมาสภาพเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชในคราวพิจารณาตั้งชื่อถนนและตรอกซอยได้เห็นว่าสะพานนี้มีคำว่า “ลพบุรี” ปรากฏอยู่เกรงว่าผู้คนต่างถิ่นจะเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าเป็นสะพานในจังหวัดลพบุรี จึงมีมติให้เปลี่ยนชื่อเป็น “สะพานรามเมศวร์” เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ อุปราชปักข์ได้ผู้พระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อสร้างปรับปรุงสะพานนี้

บนถนนราชดำเนินอันเป็นเส้นทางจราจรหลักในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช มีสะพานสำคัญห้าสะพาน คือ สะพานรามเมศวร์ สะพานนครน้อย สะพานป่าเหล่า สะพานสวนหลวง และสะพานคูพาย สะพานเหล่านี้แต่เดิมเป็นสะพานไม้สร้างขึ้นพร้อมกับการตัดถนนราชดำเนินในสมัยพระยาสุโขมนัยวินิต(ปั้น สุโขม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ต่อมาได้ขยายปรับปรุงเป็นสะพานคอนกรีตตามสภาพการณ์

จึงขอเล่าประวัติสะพานเหล่านี้ ดังนี้

สะพานรามศวร

สะพานนครน้อย
(มองเห็นเบื้องหลัง
คือกำแพงเมืองเก่า)

สะพานนครน้อย

สะพานนครน้อยสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ (ร.ศ.๑๑๗) เพื่อข้ามคลองคูเมืองหรือคลองหน้าเมือง บริเวณตำบลคลัง อันเป็นประตูเมือง นครศรีธรรมราชในสมัยโบราณ เมื่อแรกสร้างเป็นสะพานไม้ตั้งชื่อว่า “สะพานพระครูเทพมุณี” เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระครูเทพมุณีศรีสุวรรณฤปาภุมากิบาล (ท่านปาน) ซึ่งเป็นภิกษุที่ได้รวบรวมผู้คนชาวนครมาร่วมกันสร้างทั้งกลางวันและกลางคืน เพื่อให้แล้วเสร็จทันวันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ (ร.ศ. ๑๑๗) ใช้นาระยะหนึ่งก็ชำรุด เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชจึงได้ออกแบบปรับปรุงเป็นสะพานคอนกรีต โดยขอบริจาค

เงินกองมรดกเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม ณ นคร) เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนสุดท้าย สร้างเสร็จจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สะพานนครน้อย” เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่เจ้าพระยาหนคร(น้อย) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนที่สาม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรุ่งเรืองแก่เมืองนครศรีธรรมราช ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และถือเป็นต้นตระกูล “ณ นคร”

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๖ จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยนายสันต์ เอกมหาชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้น เห็นว่าสะพานเดิมชำรุดและคับแคบ เป็นอุปสรรคแก่การสัญจรด้วยรถยนต์ จึงรื้อถอนและสร้างใหม่เป็นสะพานคอนกรีตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ และใช้ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

สะพานป่าเหล่า

สะพานสวนหลวง (มองเห็นเบื้องหลังคือพิพิธภัณฑสถานนครศรีธรรมราช)

สะพานป่าเหล่า

สะพานป่าเหล่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ เพื่อข้ามคลองป่าเหล่าซึ่งสมัยโบราณชาวบ้านมักเรียก “คลองท่าน” อันหมายถึงคลองที่พระครูเทพนิศรีสุวรรณธัญปาฎมาภิบาล(ท่านปาน) เป็นผู้อำนวยการขุด สะพานนี้เดิมเป็นสะพานไม้ อยู่ในท้องที่ตำบลนา (ปัจจุบันยุบรวมเข้ากับตำบลในเมือง) เมื่อสร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นเวลาพอดีที่สมเด็จพระศรีสวรินทราบายิกาเจ้า (เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นพระบรมราชเทวีสมัยรัชกาลที่ ๕) ได้เสด็จประพาสเมืองนครศรีธรรมราช ทางรถไฟได้กราบทูลเชิญเสด็จให้ประกอบพิธีเปิดสะพานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ และตั้งชื่อว่า “สะพานเทวีศรีนคร” ซึ่งแปลว่า สะพานซึ่งพระบรมราชเทวีเสด็จผ่าน

หลังจากสะพาน ไม้ได้ทรุดโทรมลงตามกาลเวลา เทศบาลจึงได้จัดสรรงบประมาณมาปรับปรุงเป็นสะพานคอนกรีต และขยายมาหลายครั้ง แม้จะมีชื่อว่าสะพานคอนกรีตเทวีศรีนคร แต่ชาวเมืองส่วนใหญ่มักเรียกว่า “สะพานป่าเหล่า” ตามชื่อคลองที่สะพานนี้ทอดข้าม

สะพานสวนหลวง

สะพานสวนหลวง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ เพื่อข้ามคลองสวนหลวง ซึ่งเป็นลำน้ำที่แยกมาจากคลองท่าดี เดิมเป็นสะพานไม้ ซึ่งอยู่ถัดจากสะพานป่าเหล่า (หรือสะพานเทวีศรีนคร) เมื่อสร้างเสร็จทางราชการได้กราบทูลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยซึ่งเสด็จมาตรวจราชการในหัวเมืองภาคใต้และเมืองนครศรีธรรมราช เป็นผู้ประกอบพิธีเปิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ และตั้งชื่อว่า “สะพานดำรงสถลนคร” ซึ่งแปลว่า สะพานบนเส้นทางบกอันดำรงอยู่

ภายหลังสะพานได้ชำรุดลงตามกาลเวลา เทศบาลจึงได้จัดสรรงบประมาณปรับปรุงเป็นสะพานคอนกรีต และขยายมาหลายครั้ง แม้จะมีชื่อว่า สะพานดำรงสถลนคร แต่ชาวเมืองส่วนใหญ่จะเรียกว่า “สะพานสวนหลวง” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครั้งสร้างใหม่ ๆ ไม่มีชื่อป้ายสะพานปรากฏอยู่ชาวเมืองในชั้นหลังจึงเรียกตามชื่อคลองที่สะพานนี้ทอดข้าม

สะพานคูพาย
(มองเห็นเบื้องหลังคือ
โรงพยาบาลมหาราช)

สะพานคูพาย

สะพานคูพาย สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ เพื่อข้ามคลองคูพาย ซึ่งเป็นลำน้ำที่ไหลมาจากท้องทุ่งด้านตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมือง นครศรีธรรมราช ไหลผ่านวังโพธิ์ยายรด อันเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์อุปราชปักขัยได้ ก่อนไหลไปรวมกับคลองหัวตรุด สะพานนี้เมื่อชำรุดลงเทศบาลได้ปรับปรุงเป็นสะพานคอนกรีตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ และขยายมาหลายครั้ง สะพานนี้ไม่มีชื่อเฉพาะเหมือนสี่สะพานแรก ชาวเมืองจึงเรียกว่า “สะพานคูพาย” ตามชื่อคลองที่สะพานนี้ทอดข้าม

อนึ่ง ชื่อสะพานเก่าบนถนนราชดำเนิน ตั้งแต่ตำบลท่าวังลงมาถึงตำบลในเมืองทั้งสี่สะพาน หากสังเกตก็จะพบว่าชื่อสะพานคล้องจองกันตลอด คือสะพานท่าวังวรดิษฐ์ สะพานพระครูเทพมุณี สะพานเทวีครดล และสะพานดำรงสถอลนคร นับเป็นความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของชาวนครได้อีกอย่างหนึ่งเช่นกัน

สะพานยาว

“สะพานยาว” เป็นสะพานไม้ที่สร้างเพื่อทอดข้ามทุ่งปรัง บริเวณบ้านนอกไร่ ตำบลโพธิ์เสด็จ เข้ามายังตัวเมืองที่บริเวณวัดท่ามอญ (วัดศรีทวิ) ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นทางสัญจรของชาวบ้านนาเคียน นาทราย ท่าจิว และชาวเหนือ(พรมโลก) ในฤดูน้ำหลาก

เมื่อราวร้อยปีที่ผ่านมามีฝั่งตะวันตกของตัวเมืองนครศรีธรรมราช ยังมีสภาพเป็นพรุมีน้ำท่วมขังเกือบตลอดทั้งปี ชาวบ้านเรียกว่า “ทุ่งปรัง” ในฤดูแล้งหรือฤดูฝนทั้งช่วง ทุ่งปรังก็แห้งซึ่งพอจะเดินข้ามไปมาหากันได้ แต่เมื่อถึงหน้าฝน ไม่ว่าฤดูฝนพรีดหรือฝนออก ทั้งน้ำป่า น้ำทุ่งก็จะท่วมขังพื้นที่พรุนี้ ผู้คนละแวกหัวอิฐ โพธิ์เสด็จ ทวดทอง ทุ่งจิน หัวเต นอกไร่ และนาเคียน เมื่อจำเป็นต้องมุ่งลัดตัดตรงเข้าเมือง ก็ต้องบุกน้ำข้ามพุดังกล่าวในส่วนที่แคบที่สุด คือพื้นที่ระหว่างบ้านนอกไร่กับวัดศรีทวิ(วัดท่ามอญ) ซึ่งมีความยาวประมาณ ๖๐๐ เมตร

พระครูกาชาติ (ย่อง) เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตกในสมัยนั้น ทราบถึงความทุกข์ร้อนของชาวบ้าน

สะพานยาว (เหลือเพียงอนุสรณ์สถาน)

ที่ต้องเดินผ่านทุ่งปริงหรือพูนีตี จึงได้ชักชวนชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธามาร่วมสร้างสะพานขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ โดยเลือกพื้นที่ส่วนที่แคบที่สุดของทุ่ง คือบริเวณบ้านนอกไร่กับวัดศรีทวีเป็นที่ตั้งก่อสร้าง เสาและไม้พื้นสะพานใช้ไม้เตี้ยมและไม้ตะเคียนที่ชักลากจากเขาหลวง (ทิศตะวันตกของตัวเมือง) ส่วนราวสะพานใช้ไม้จากป่าโทะ (บริเวณถนนกัฬางจังหวัด) ได้สะพานไม้ขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๕๐๐ เมตร มีศาลากลางสะพานอยู่หลังหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนแดดหลบฝนระหว่างเดินข้าม สะพานนี้แล้วเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ นับเป็นสะพานที่ยาวที่สุดในเมืองนครศรีธรรมราช ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงพากันเรียกสะพานนี้ว่า “สะพานยาว” หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “สะพานท่าน” ซึ่งหมายถึงสะพานที่พระครูกาชาติ (ย่อง) สร้างนั่นเอง

สะพานยาวใช้งานได้ประมาณ ๖๐ ปีก็เริ่มชำรุด ดังนั้นนายนิยม อุปรมย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงได้หางบประมาณ

มาซ่อมพื้นและราว รวมทั้งศาลาไม้กลางสะพาน เฉพาะตัวศาลาได้สร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร สูง ๘ เมตร แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓

ครั้น พ.ศ. ๒๕๓๐ สะพานยาวได้ชำรุดทรุดโทรมลงมาก ประกอบกับผู้คนมีความจำเป็นต้องใช้เส้นทางสายนี้เข้าออกตัวเมืองด้วยรถยนต์ และจักรยานยนต์มากขึ้น เทศบาลจึงได้รื้อสะพานไม้ ออก แล้วถมดินเป็นถนนทดแทน นับแต่นั้นมาความเป็นสะพานยาวจึงค่อยสั้นลงๆ คงเหลืออยู่เฉพาะศาลาคอนกรีตกลางสะพานเพียงอย่างเดียว

ล่วงมาใน พ.ศ. ๒๕๔๐ อันเป็นช่วงเวลาครบ ๑๐๐ ปีสะพานยาว เทศบาลนครศรีธรรมราช โดยข้อเสนอแนะของกรมการที่ปรึกษาพัฒนาเมือง ได้มีมติให้รื้อถอนศาลาคอนกรีตกลางสะพานยาว เพื่อขยายผิวการจราจรให้กว้างขวาง และสะดวกแก่การสัญจรด้วยยานยนต์ แล้วสร้างอาคารอนุสรณ์พระครูกาชาติ(ย่อง) ขึ้นในจุดเดียวกัน